

ЕВРОПСКА МОДЕРНА

Уклети песници

Бодлер • Верлен • Рембо

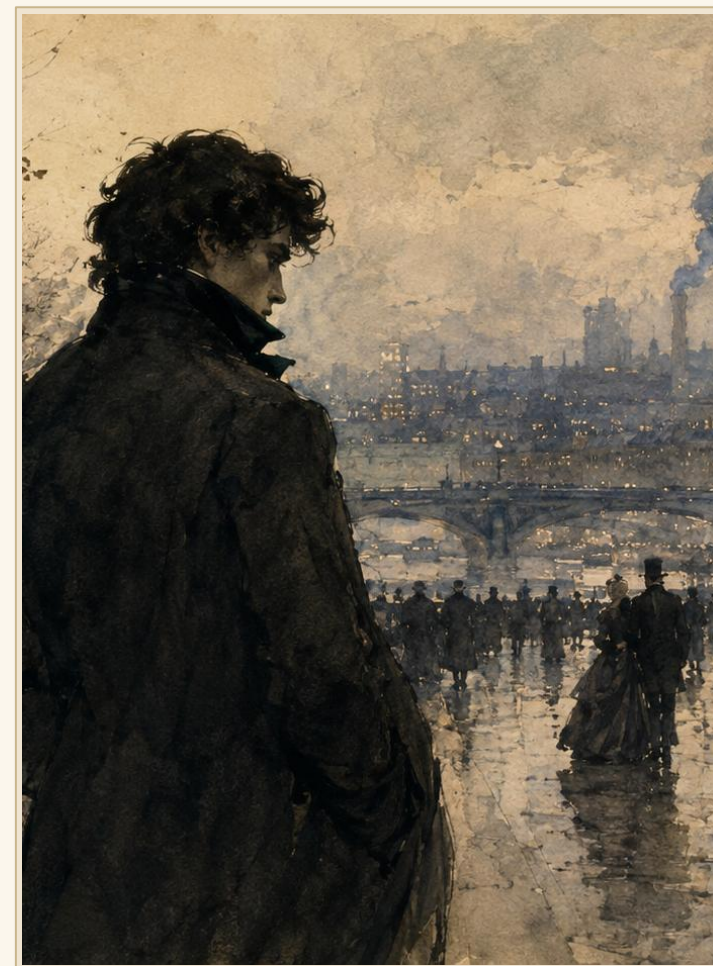
Порок • симбол • синестезија • побуна

ШТА ЈЕ ЕВРОПСКА МОДЕРНА?

крај XIX и почетак XX века

- Модерна настаје **крајем XIX века** из осећања кризе старих вредности и реалистичког поверења у „видљиву стварност“.
- Уметник више није учитељ друштва: он постаје **усамљеник, странац, денди, боем или побуњеник.**
- Поезија не мора да објашњава – она **сугерише, наговештава и открива скривене везе међу појавама.**
- Нове теме су **град, гомила, досада, порок, болест, смрт, сан, подсвест и лепота ружног.**

Модерна је преокрет у осећању света: песник не описује стварност, већ ствара нови начин гледања.

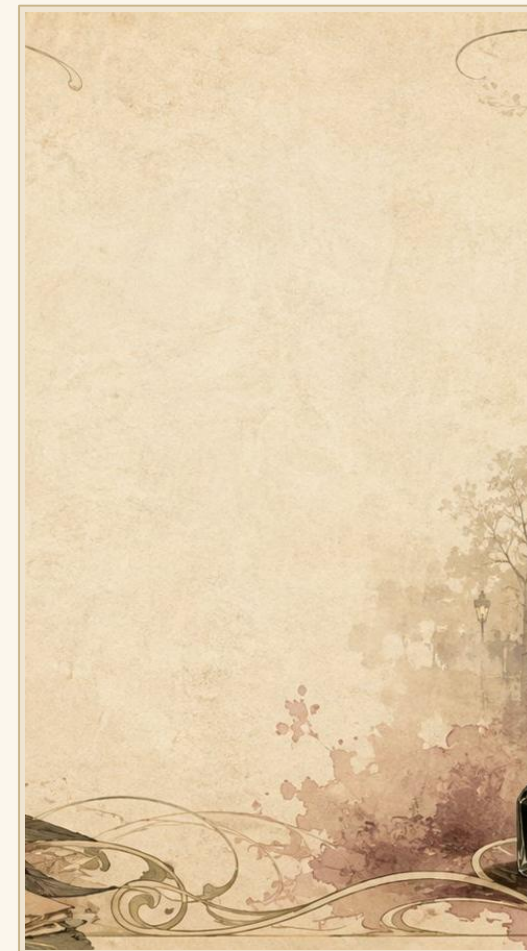

МОДЕРНА ПОЕТИКА

- велеград, сплин и криза
- уметник као странац и изгнаник
- растројена чула, сан и подсвест
- свет је фрагментаран и загонетан

*„Лепота више није само склад: она може настати и из немира,
распада и бола.“*

КЉУЧНИ ПОЈМОВИ МОДЕРНЕ

пет речи које се стално враћају

СИМБОЛ

слика или предмет који упућује на дубље, скривено значење.

СИНЕСТЕЗИЈА

мешање чула: звук добија боју, мирис постаје слика, реч постаје музика.

КОРЕСПОНДЕНЦИЈЕ

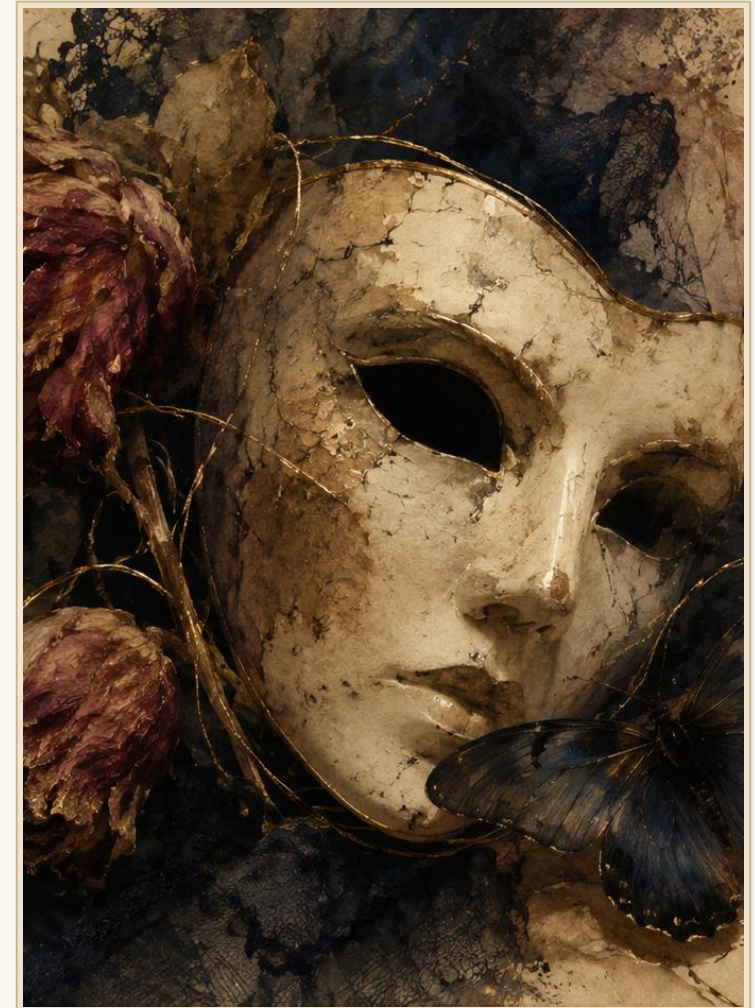
у свету постоје тајне везе; песник их наслућује и претвара у стих.

ЕСТЕТИКА РУЖНОГ

поезија се окреће ономе што је одбачено: болести, смраду, пропадању, пороку.

ДЕКАДЕНЦИЈА

осећање замора, краја епохе, префињености и отпора буржоаској мери живота.

I ЦЕЛИНА

УКЛЕТИ ПЕСНИЦИ

Живот на ивици, уметност против правила, поезија као побуна.

КО СУ „УКЛЕТИ ПЕСНИЦИ“?

poètes maudits

- Израз „уклети песници“ употребио је **Пол Верлен** 1884. године, када је писао о песницима који живе и стварају изван укуса свог времена.
- То су песници генијалног, али често непризнатог дара: сиромашни, скандалозни, болесни, порочни, усамљени или презрени.
- Најчешће их везујемо за Бодлера, Верлена и Рембоа.

(Бодлер није био у првом Верленовом избору из 1884, али се често посматра као прототип „уклетог песника“.)

ЗАШТО СУ „УКЛЕТИ“?

анegdota као пут ка тумачењу

- Њихови животи делују као роман: **ноћни Париз, дугови, болести, апсент, опијум, љубавни скандали, затвор, путовања и рани прекиди.**
- Мит о уклетом песнику обично има две стране: фасцинацију пороком и јасну цену коју песник плаћа – усамљеност, зависност, сиромаштво, болест.

Памтимо скандал, али тумачимо поступак: симбол, синестезију, песничку слику и тон.

ПОРОК КАО НАЧИН ЖИВОТА

боемија, апсент, опијум, хашиш

- Крај XIX века везује се за париске кафане, кабареје, ноћни живот и кругове уметника који намерно живе супротно буржоаској умерености.
- **Порок постаје део легенде о песнику: алкохол, опијум и хашиш тумаче се као покушај бекства од стварности и ширење чулног искуства.**
- Бодлер не пише само о уживању, већ и о цени таквог искуства: зависности, слабљењу воље, немогућности да се човек истински ослободи.
- За Верлена је алкохол животна трагедија, а код Рембоа „растројство чула“ постаје поетички програм, не само биографска сензација.

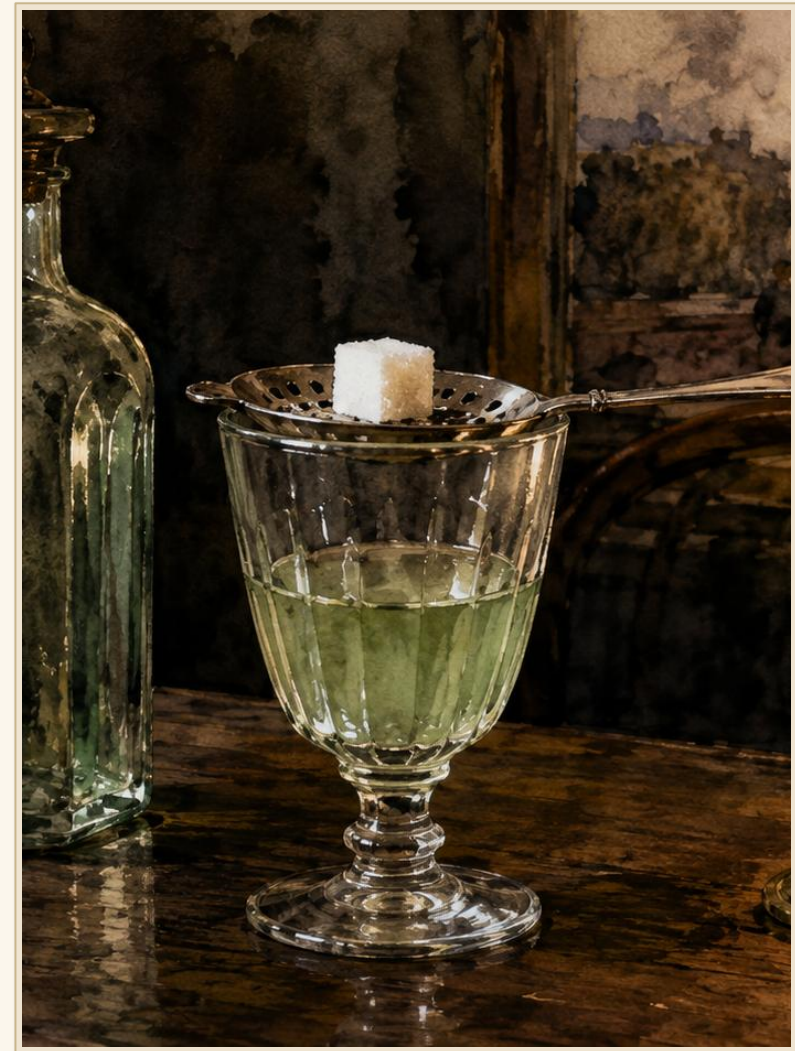

АПСЕНТ – „ЗЕЛЕНА ВИЛА“

символ париске декаденције

- Апсент је јако алкохолно пиће од пелина, аниса и других биљака, препознатљиво по зеленкастој боји и посебном ритуалу служења.
- У чашу се додаје вода преко коцке шећера, па пиће постаје мутно, млечнозелено – тај приказ је сам по себи постао културни знак бојемије.
- Пиће су везивали за халуцинације и „лудило“; садржи и до 72% алкохола.
- До 1915. године, апсинт је био забрањен у Сједињеним Америчким Државама и у већем делу Европе,
- **Код уклетих песника апсент није само пиће, него знак ноћног Париза, живота на граници и жеље да се стварност учини другачијом.**

ОПИЈУМ И ХАШИШ – „ВЕШТАЧКИ РАЈЕВИ“

искуство, зависност и мит о проширеним чулима

- Бодлер 1860. објављује **Вештачке рајеве**, књигу о хашишу и опијуму, у којој разговара са искуством Томаса де Квинсија и сопственим добом.
- Питање које га занима: може ли човек вештачки проширити машту, осећања и чула? Због тога „вештачки рајеви“ нису похвала дроги, већ анализа привида слободе који на крају води у зависност.

II ЦЕЛИНА

ШАРЛ БОДЛЕР

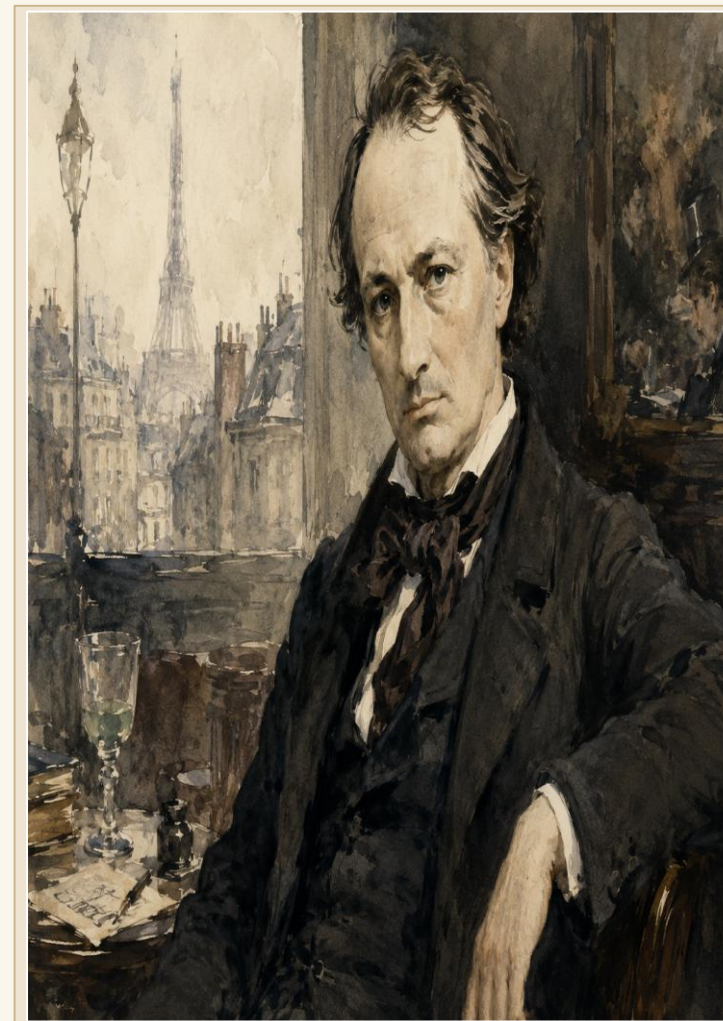
Песник велеграда и „Цвећа зла“ – човек који је од ружног направио поетску лепоту.

ШАРЛ БОДЛЕР (1821–1867)

биографија и књижевна позиција

- Рођен је у **Паризу** 1821. године. Рана смрт оца и тежак однос са очухом појачали су његов **бунт према породици и грађанским нормама**.
- Живео је као **денди и боем**: трошио је новац, задуживао се и провоцирао изгледом (фарбао је косу у зелено) и темама;
- **Жана Дивал**, глумица и плесачица, остала је у његовој биографији као „Црна Венера“ и важна фигура љубавне и еротске поезије.
- Познавао је **свет апсента, опијума и хашиша**, али **његова књижевна револуција је у граду, сплину, симболу и естетици ружног**.
- Године 1866. Бодлер доживљава тежак мождани удар, после кога остаје парализован и готово без способности говора. Сматра се да је његово дугогодишње обољење од сифилиса вероватно допринело оштећењу нервног и крвног система и можданом удару. Умире у Паризу 31. августа 1867, у 46. години.

БОДЛЕР – ПЕСНИК ВЕЛЕГРАДА

Париз, гомила, сплин

- Бодлер у поезију уводи **модерни град**: улице, пролазнике, гомилу, сиротињу, проститутке, кафане, ноћ, излоге и случајне сусрете.
- Велеград је простор узбуђења, али и усамљености. Човек је окружен људима, а ипак дубоко сам.
- **Сплин** означава мучно стање досаде, тешкобе, празнине и безизлаза. Насупрот њему стоји идеал – жеља за лепотом, узлетом и чистотом.
- Бодлеров модерни песник живи између сплина и идеала: привлачи га узвишено, али га стварност вуче надоле.

Код Бодлера Париз није позадина, него главни симбол модерног искуства.

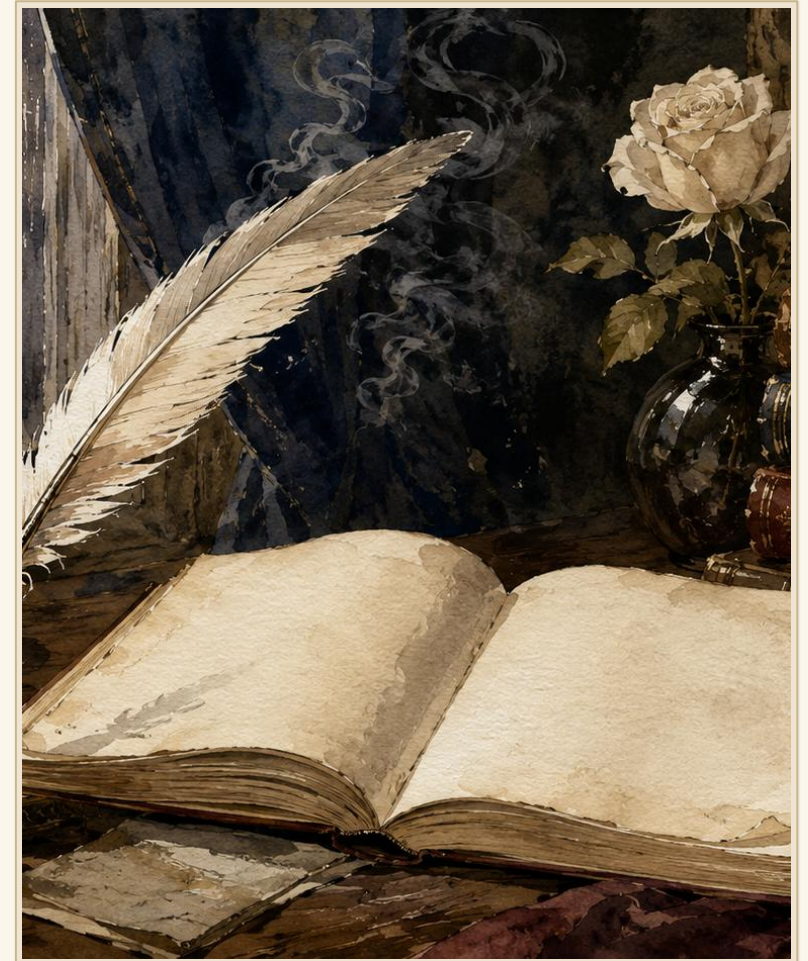

БОДЛЕРОВА ПОЕТИКА – „Везе“

кореспонденције, симболи, синестезија

- У песми „Везе“ / „Correspondances“ свет је описан као „шума симбола“: видљиво није само оно што видимо, већ знак нечег дубљег.
- Кореспонденције су тајне везе између мириса, боја, звукова, природе и човекове унутрашњости.
- Синестезија код Бодлера спаја чулна искуства: мирис може бити „зелен“, звук може добити боју, слика може имати музику.

„Ко кроз шуму иде, човек кроз симболе иде.“

ЦВЕЋЕ ЗЛА (1857)

наслов, структура, скандал

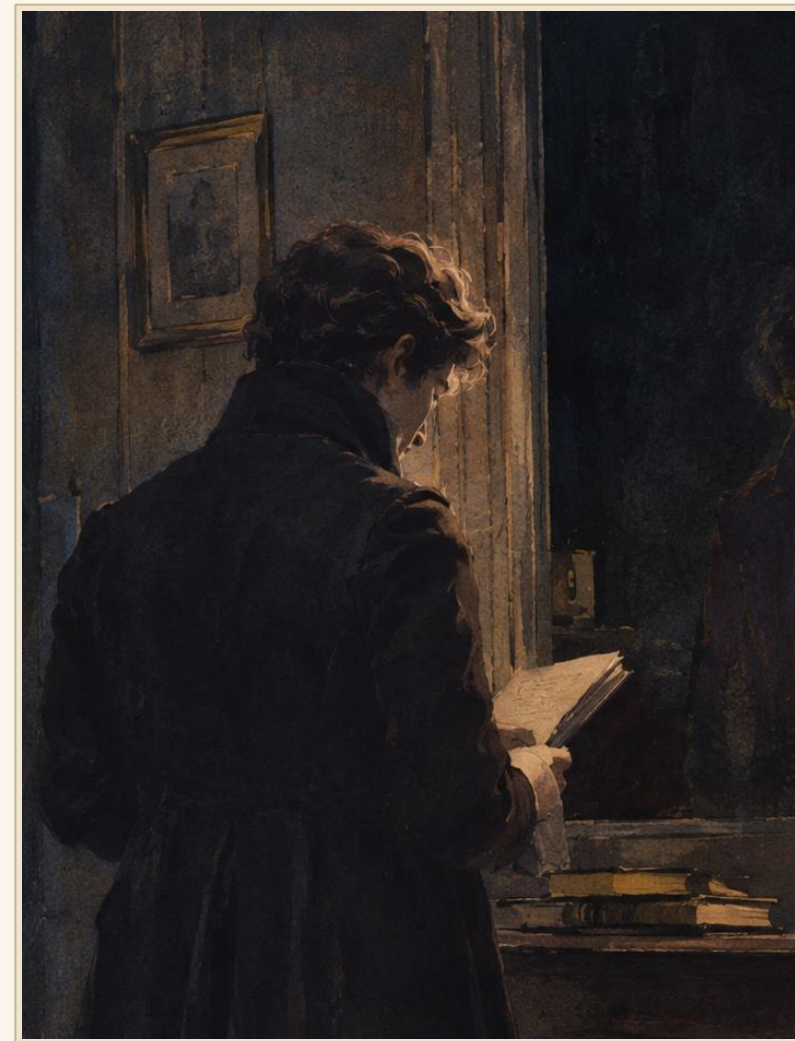
- Бодлер тражи „цвеће“ у ономе што се сматра злом, ружним, болесним, грешним или забрањеним.
- Збирка обухвата мотиве сплина, идеала, љубави, еротике, Париза, вина, побуне, смрти, сатанског и светог.
- После објављивања 1857. Бодлер и издавач су кажњени због „вређања јавног морала“, а шест песама је морало бити изостављено:
 - *Накит* – жена приказана потпуно нага, само са накитом, док лирски субјект подробно посматра њено тело: груди, бутине, бокове, стомак. За XIX век то је било изузетно отворено еротско приказивање женског тела.
 - *Лезбос* — отворено слави еротску љубав између жена, Сапфу и Лезбос као простор женске чулности.
 - *Оној која је сувише весела, Лета, Проклете жене, Метаморфозе вампира*

„ЧИТАОЦУ“ – АНАЛИЗА

уводна песма збирке

- Песма је обраћање читаоцу, али не као морална лекција: песник га увлачи у исти круг слабости, греха и лицемерја.
- **Нико није изузет – и песник и читалац припадају свету у коме су зло, жудња, страх и лењост део човекове природе.**
- Кључна реч је **досада** / ennui: духовна празнина која човека чини равнодушним и пасивним.
- Сатана је и симбол унутрашњих сила – слабости, самообмане и привида слободе.
- Завршно обраћање значи: читалац је лицемеран, песнику сличан и његов „брат“ – обојица се препознају у истој људској слабости.

„АЛБАТРОС“ – АНАЛИЗА

песник као птица висина

- Албатрос је на небу величанствен, слободан и готово краљевски. Када га морнари спусте на палубу, постаје смешан и неспретан.
- Главни контраст је небо – палуба: у духовном простору песник је слободан, а у свакодневном друштву делује беспомоћно и неприлагођено.
- Крила су дар, али и терет. Она му омогућавају узлет, али му сметају да „хода“ међу људима.
- Морнари представљају грубу средину која исмева оно што не разуме.
- Песма је једна од најјаснијих модерних алегорија положаја уметника.

албатрос = песник; крила = дар поезије; палуба = груба стварност.

III ЦЕЛИНА

ВЕРЛЕН И РЕМБО

Две поетике, једна бурна веза – биографија која је постала легенда модерне.

ПОЛ ВЕРЛЕН (1844–1896)

у овој презентацији: пре свега у контексту Рембоа

- Верлен је песник музикалности, меланхолије, полутонова и сугестије. У његовој поезији важан је звук стиха, а не само значење речи.
- На почетку је близак парнасовцима, али постепено постаје једна од најважнијих фигура симболизма.
- **Сусрет са Рембоом 1871. драматично мења његов живот: напушта породицу, улази у бурну везу и креће период скандала, путовања и алкохола.**
- После затвора окреће се религији и пише збирку Мудрост. Ипак, до краја живота остаје обележен сиромаштвом, болешћу и митом о „уклетости“.

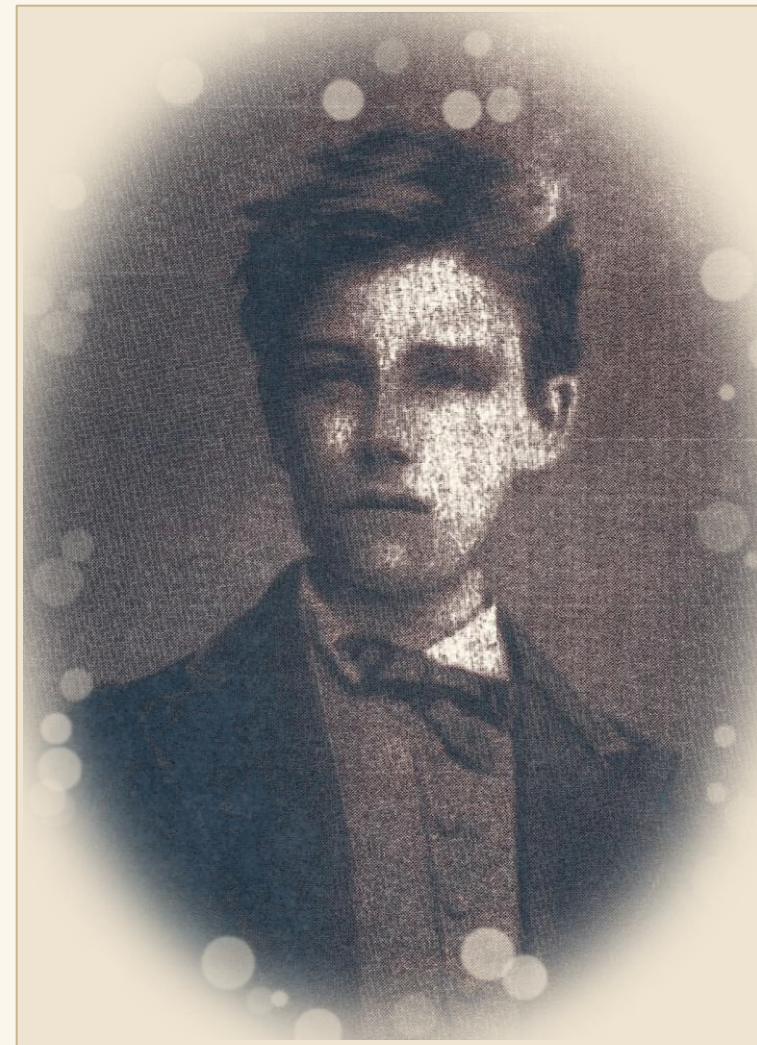

АРТУР РЕМБО (1854–1891)

дечак-геније и песнички револуционар

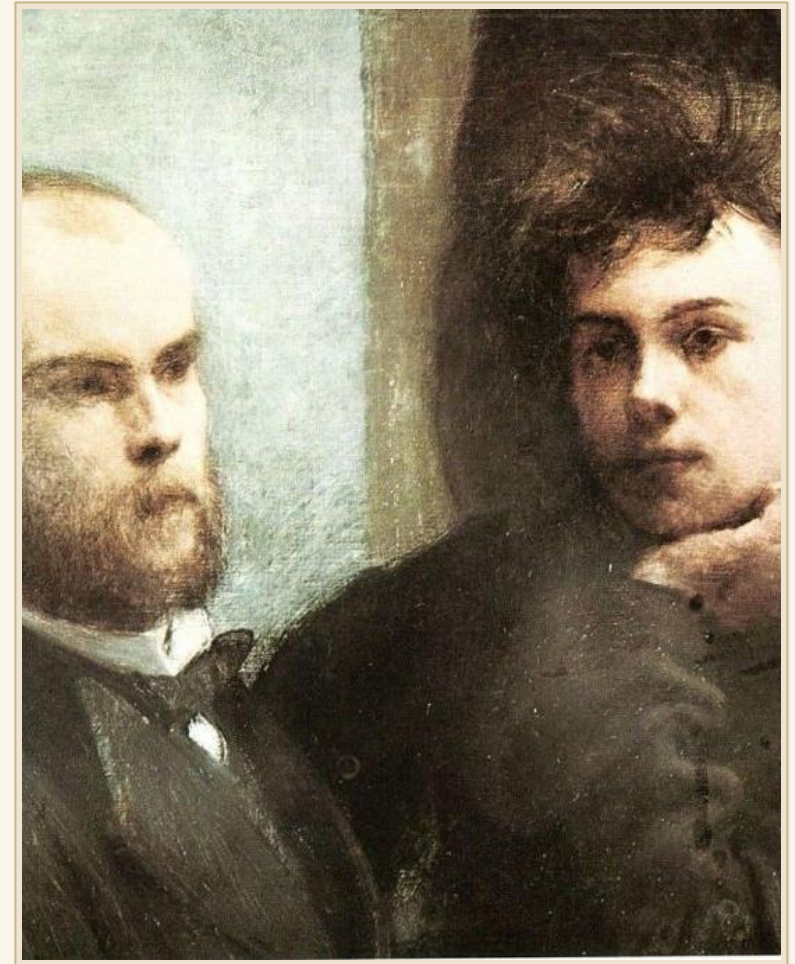
- Рођен је у Шарлвилу 1854. године. Уз строгу мајку рано показује изузетну даровитост и снажан отпор ауторитету.
- Као тинејџер бежи од куће и већ са шеснаест–седамнаест година пише песме које ће променити модерну поезију.
- Шаље стихове Верлену, који га позива у Париз; њихов сусрет постаје и књижевно савезништво и лична драма.
- Око двадесете године готово престаје да пише. Путује и тргује у Африци; после тешке болести и ампутације ноге умире 1891, са 37 година.

ВЕРЛЕН И РЕМБО – ЛЈУБАВ И РАЗДОР

зашто је ова веза остала културни мит

- Упознали су се у Паризу у септембру 1871: Верлен је већ ожењен, супруга му је трудна, а Рембо има шеснаест година.
- Веза је била страствена, књижевно плодна и деструктивна; заједно путују у Белгију и Лондон и живе на ивици сиромаштва.
- Алкохол, љубомора, раскиди и помирења стално се смењују, па њихов однос постаје део мита о „уклетим песницима“.
- Ипак, њихов значај није у скандалу: у исто време мењају поетски језик – стих постаје слободнији, музикалнији и смелији.

БРИСЕЛ, 1873 – ТРАГИЧНИ РАСКИД

два хица, једна рана, крај заједничког живота

- После низа свађа и покушаја раскида, Верлен и Рембо налазе се у Бриселу у јулу 1873. године.
- **Верлен, пијан и очајан, испалује два хица из револвера. Један метак рањава Рембоа у зглоб.**
- Рембо најпре не жели да га гони, али после нове претње тражи помоћ полиције. **Верлен је ухапшен и осуђен на две године затвора.**
- Љубавна веза се практично завршава, мада ће се поново срести у Штутгарту 1875. Верлен у затвору пролази кроз религијску кризу, а Рембо се постепено удаљава од поезије.
 - Занимљивост: револвер из тог догађаја продат је на аукцији 2016. године за више од 400.000 евра.

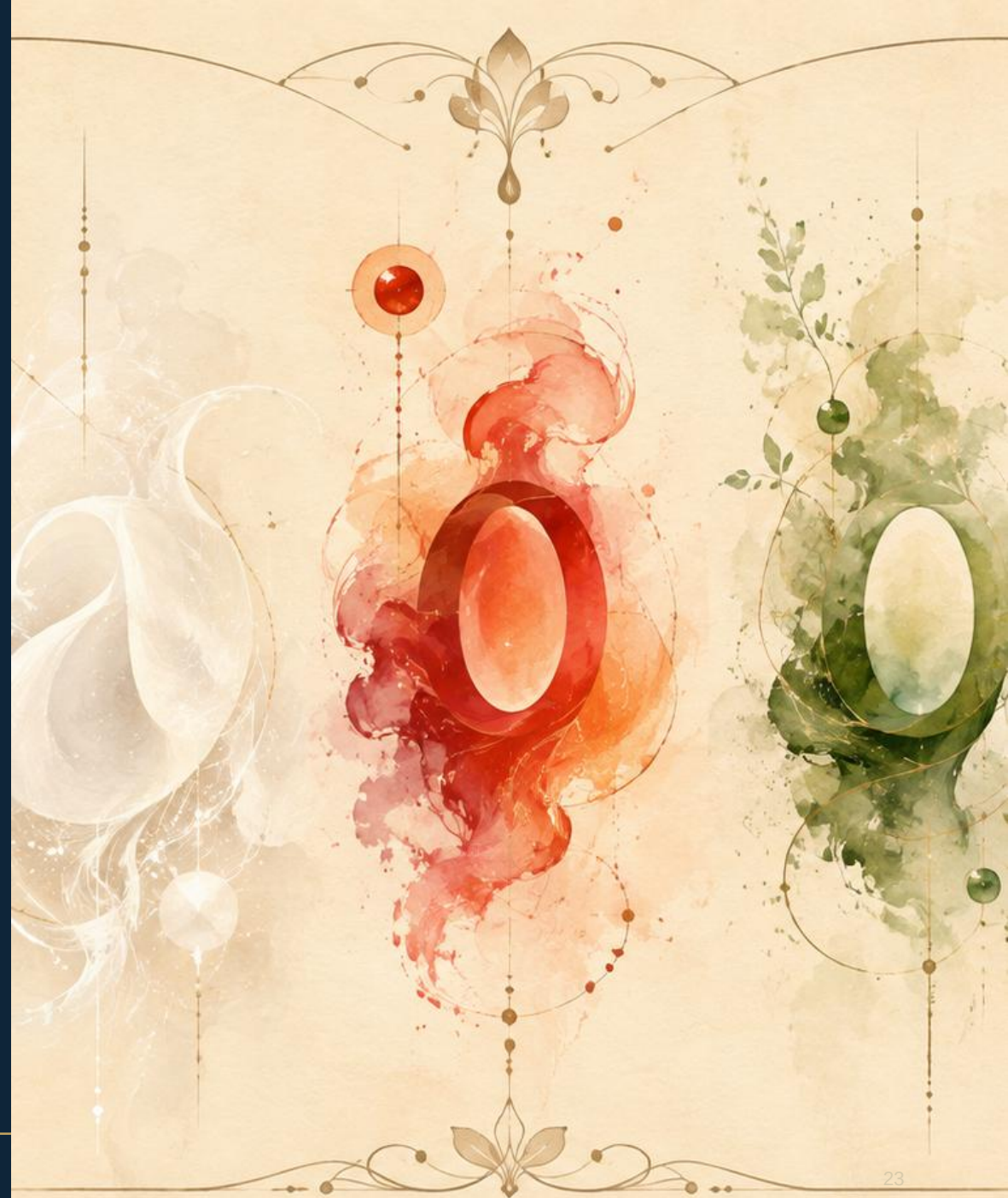
Позната драма између Верлена и Рембоа била је инспирација за филм „**Тотално помрачење**“ из 1995. у којем Рембоа игра Леонардо Дикаприо а Верлена Дејвид Тјулис.

IV ЦЕЛИНА

„САМОГЛАСНИЦИ“

Боја постаје звук, звук постаје слика – поезија више не описује свет, већ ствара сопствени систем чулних веза.

„САМОГЛАСНИЦИ“ – БОЈЕ КОЈЕ СЕ ПАМТЕ

А црно, Е бело, I црвено, U зелено, О плаво

A

црно

муве, смрад, тама

E

бело

пара, лед, шатори

I

црвено

крв, смех, страст

U

зелено

море, пашњаци, мир

O

плаво

трубе, Омега, бескрај

„САМОГЛАСНИЦИ“ – АНАЛИЗА

од естетике ружног до чистоте

А – црно

Рембо самогласник А везује за рој мува, смрад и тамне телесне слике. То је директна веза са естетиком ружног: поезија више не бежи од одбојног, него га претвара у визију.

Е – бело

Е доноси супротан регистар: белина паре, шатора, леда, белог цвећа и краљевских слика. После црног и телесног долази чистота, хладноћа и прозрачност.

І – црвено

І није конвенционално црвена ружа, већ крв, испљунута крв, гневни смех, пијано кајање. Црвено је телесно, болно и страствено.

Прва три самогласника показују како Рембо руши очекиване „лепе“ асоцијације и гради нову поетску логику.

„САМОГЛАСНИЦИ“ – АНАЛИЗА

зелена пространства и плави крај

U – зелено

U се везује за мора, травнате просторе, мир и ширину. После црног смрада и црвене ране, зелено уноси предах, дах природе и отварање простора.

O – плаво

O је највиши и најзагонетнији самогласник: трубе, цика, Омега, анђели и модри зраци. Омега као последње слово грчког алфабета сугерише крај, пуноћу и космичку визију.

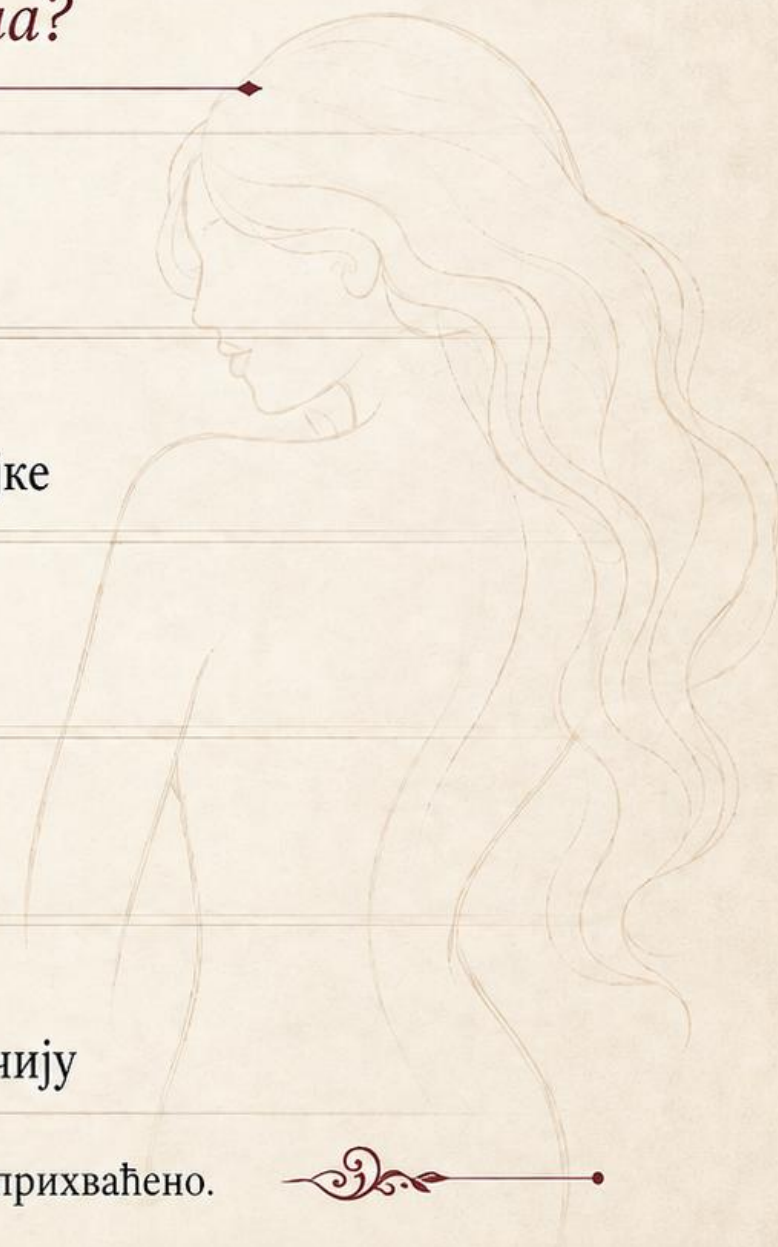
- Снага песме је у слободној асоцијацији: **звук буди боју, боја буди низ слика.**
- Рембо радикализује Бодлерову **синестезију и кореспонденције.**

Једно необично читање „Самогласника“

Женско тело сакривено у словима?

V	A — црно обрнуто слово подсећа на стидни троугао
Ǝ	E — бело рукописно Ǝ, положено водоравно, подсећа на дојке
—	I — црвено положено I асоцира на усне
∩	U — зелено обрнуто U тумачи се као распуштена коса
O	O — плаво / љубичасто O постаје око; песма се завршава сликом њених очију

Ово је једно од најконтроверзнијих тумачења песме, не и општеприхваћено.

ОФЕЛИЈА

I
На мирном црном валу где звезде сањају
Бела Офелија попут великог крина
Лелуја веловима који урањају...
Одјек хајке стиже из шума, из даљина.

Већ вековима Тужна Офелија тако
Плови, сабласт бела, реком што црна тече.
Већ вековима кротка лудост њена лако
Ромори своју романсу у лахор, у вече.

Ветар велове вије, груди јој целива,
вода љуљушка велове, сплетене, беле;
На рамену јој дрхте, плачу ресе ива,
Над челом које сања трске се наднеле.

Уздишу око ње локвањи који вену;
Каткада у јови заспалој буди гнезда
Из којих мали дрхтај прхне у трену:
– Тајанствена песма са златних пада звезда.

II
Бледа Офелијо! Лепа попут снегова!
Да, Ти умре, дете, однеле су те воде.
– Ветрови што се руше с норвешких брегова
Шаптали су ти речи опоре слободе;

То дах један што ти густе свијао косе
Чудне носаше звуке твом даху што сања;
Слушао ти је срце пев природе, што се
Јави уздахом ноћи и тужаљком грања.

То ти глас лугих мора, грцај недогледан
Сломи детињу груд, а преблага је била;
То у априлско јутро леп бледи витез један,
Јадни лудак, немо седе до твог крила.

Рај! Љубав! Слобода! Лудо, каква сновиња!
На тој си ватри била ко снег што се топи;
Реч ти визија стесни у своја збивања
– Са стравом се бескрај у плавом оку стопи.

III
А песник каже да преко звездане пруге
Долазиш ноћу, тражиш цвеће што си брала,
И да виде на води велове твоје дуге;
Офелија плови, велики крин врх вала.

ЗНАЧАЈ УКЛЕТИХ ПЕСНИКА

шта остаје после биографске легенде

- **Бодлер** отвара модерну поезију граду, сплину, естетици ружног, симболу и кореспонденцијама.
- **Верлен** показује колико су музика, ритам, полутон и сугестија важни за модерни стих.
- **Рембо** разара навике песничког језика: слика постаје нагла, слободна, синестезијска и визионарска.
- **Њихови животи су занимљиви, али њихово наслеђе није у пороку, већ у новом начину да се изрази криза модерног човека.**
- **После њих поезија више не мора да буде лепо објашњење света – може бити шок, сан, симбол, звук, боја и побуна.**

